

Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu

Zapoznaj się z najważniejszymi zmianami obowiązującymi od 2023 r.

Ministerstwo
Infrastruktury

Dofinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Celem Programu działań jest zmniejszenie zanieczyszczenia wód, spowodowanego nawożeniem użytków rolnych nawozami azotanowymi, w tym nawozami naturalnymi tj. gnojówka, gnojowica, obornik, zawierającymi związki azotu oraz zapobieganie dalszym zanieczyszczeniom tego rodzaju. Program działań został opracowany zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne.

Po przeprowadzonych kompleksowych analizach w stosunku do obowiązującego od 2020 r. Programu działań wprowadzono, w szczególności zmiany dotyczące:

- zastosowania elastycznego wiosennego terminu nawożenia;
- aktualizacji wskaźników produkcji nawozów naturalnych i zawartego w nich azotu;
- sposobu obliczania maksymalnych dawek nawozów azotowych;
- dodania równoważników nawozowych dla ścieków przeznaczonych do rolniczego wykorzystania i komunalnych osadów ściekowych.

1. Ograniczenie rolniczego wykorzystania nawozów

- Program działań zakazuje stosowania nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem.
- Program działań zabrania stosowania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych w odległości mniejszej niż:

Na gruntach rolnych od brzegu:

Rodzaj nawozu	jezior i zbiorników wodnych o powierzchni do 50 ha	cieków naturalnych	rowów z wyłączeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	kanałów
Nawozy z wyłączeniem gnojowicy	5 m	5 m	5 m	5 m
Gnojowica	10 m	10 m	10 m	10 m

Na gruntach rolnych od:

Rodzaj nawozu	brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50 ha	ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne	obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego
Wszystkie rodzaje nawozów	20 m	20 m	20 m

- Program działań zakazuje stosowania nawozów na terenach o dużym nachyleniu (nachylenie większe niż 10 % – różnica wysokości 1 m na długości 10 m) w kierunku wód powierzchniowych, w odległościach wskazanych w tabeli powyżej, zwiększonych o 5 m.

Stosowanie nawozów za pomocą urządzeń aplikujących je bezpośrednio do gleby na gruntach rolnych, na których występuje uprawa roślin lub/i podzielenie pełnej dawki nawozów co najmniej na 3 równe dawki i zachowanie odstępu między zastosowaniem tych dawek nawozu nie krótszego niż 14 dni pozwala na zmniejszenie ww. odległości o połowę (odległość jednak nie może być mniejsza niż 3 m).

2. Okresy nawożenia

Na gruntach rolnych nawozy stosuje się w poniższych terminach:

Rodzaj nawozów / Rodzaj gruntów	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
Grunty orne	1 marca – 20 października	1 marca – 31 października
Grunty orne na terenie gmin z załącznika nr 2 do Programu	1 marca – 15 października	
Grunty orne na terenie gmin z załącznika nr 3 do Programu	1 marca – 25 października	
Uprawy trwałe Uprawy wieloletnie Trwałe użytki zielone	1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Grunty odłogowane	Nie stosuje się nawożenia cały rok, dopuszcza się jedynie nawożenie jesienią przed planowanym zakończeniem odłogowania	

Aktualizacja Programu działań wprowadza możliwość stosowania nawozów wcześniej, czyli w okresie od 1-go do ostatniego dnia lutego, jeżeli nastąpi przejście średniej temperatury powietrza przez próg:

- 3°C w przypadku roślin zasianych jesienią, upraw trwałych, upraw wieloletnich i trwałych użytków zielonych;
- 5°C w przypadku pozostałych upraw.

Datę przejścia średniej dobowej temperatury powietrza przez próg 3°C i 5°C określa dla terenu powiatu Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy. Przejście przez próg danej temperatury to termin, w którym przez 5 dni następujących po sobie, każdego dnia, średnia dobowa temperatura powietrza przekroczyła 3°C lub termin, w którym przez pięć dni następujących po sobie, każdego dnia średnia dobowa temperatura powietrza przekroczyła 5°C.

3. Przechowywanie nawozów naturalnych oraz postępowanie z odciekami

Program działań zobowiązuje rolników do zapewnienia bezpiecznego dla środowiska przechowywania nawozów naturalnych, wytwarzanych w gospodarstwie rolnym lub przyjętych od innego gospodarstwa rolnego, przez okres, w którym nie jest możliwe ich rolnicze wykorzystanie. Wymaga to zapewnienia:

- nieprzepuszczalnych miejsc do przechowywania nawozów naturalnych stałych;
- miejsc przykrytych, zbiorników na nawozy naturalne płynne.

Miejsca, w których przechowywane są nawozy, powinny posiadać szczelne dno i ściany (uniemożliwiające przecieki) oraz przykrycie np. osłoną elastyczną lub osłoną pływającą.

Pojemność zbiorników na nawozy naturalne płynne powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres minimum 6 miesięcy, natomiast powierzchnia miejsc do przechowywania nawozów naturalnych stałych powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres minimum 5 miesięcy. Sposób obliczania wymaganej pojemności zbiorników oraz powierzchni miejsc do przechowywania nawozów naturalnych przedstawia Załącznik nr 5 do Programu działań.

W przypadku utrzymywania zwierząt gospodarskich na głębokiej ściółce, obornik może być przechowywany w budynku inwentarskim o nieprzepuszczalnym podłożu. Program działań dopuszcza również czasowe przechowywanie obornika bezpośrednio na gruntach rolnych, jednak nie dłużej niż przez okres 6 miesięcy od dnia utworzenia każdej z przym.

Podmioty prowadzące chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie mniejszej lub równiej 210 DJP mają czas do końca 2024 r. na dostosowanie gospodarstw do wymogów Programu działań. Przed upływem tej daty rolnicy zapewniają przechowywanie nawozów naturalnych płynnych w szczelnych zbiornikach o pojemności umożliwiającej przechowywanie co najmniej 4-miesięcznej produkcji tego nawozu.

31 grudnia 2021 r. upłynął termin na dostosowanie gospodarstw do przepisów Programu działań w tym zakresie przez podmioty prowadzące chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie większej niż 210 DJP.

Aktualizacja programu działań wprowadza następujące zmiany:

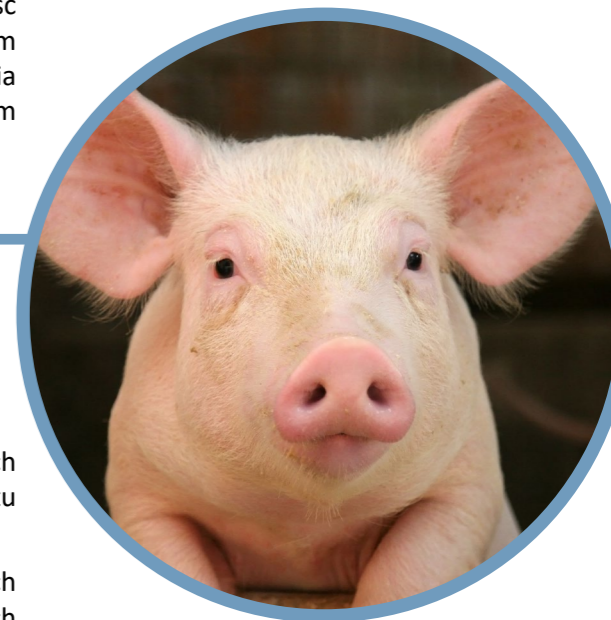
- w tabeli zawierającej współczynniki przeliczeniowe sztuk rzeczywistych zwierząt gospodarskich na DJP (Załącznik nr 1 Programu działań):
  - dodano nowe współczynniki DJP dla lam i alpak,
  - doprecyzowano kwestię DJP poszczególnych grup technologicznych świń oraz zmieniono współczynniki DJP dla warchlaków i prosiąt;
- doprecyzowano sposób postępowania z komunalnymi osadami ściekowymi i ściekami wykorzystywanymi do celów rolniczych. Program nie wprowadza nowych obowiązków w tym zakresie, a porządkuje wymogi, które wynikają z odrębnych przepisów.

W przypadku rozpoczęcia budowy lub przebudowy miejsc do przechowywania nawozów naturalnych przed wejściem w życie nowego Programu zachowują ważność obliczenia pojemności lub powierzchni wykonane zgodnie z Programem z 2020 r.

4. Dawki i sposoby nawożenia azotem

Zastosowana w okresie roku dawka nawozów naturalnych wykorzystywanych rolniczo nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.

Wielkość rocznej dawki nawozów naturalnych wykorzystywanych rolniczo oblicza się wykorzystując ilość nawozów naturalnych wytwarzanych w gospodarstwie rolnym i ilość azotu w tych nawozach obliczoną na podstawie stanów średniorocznych zwierząt gospodarskich, zgodnie z Załącznikiem nr 4 do Programu, a następnie planuje się sposób dystrybucji nawozów naturalnych, tak aby przez rok nie przekroczyć dopuszczalnej dawki azotu z nawozów naturalnych w czystym składniku (170 kg/ha). Zawartość N kg/t lub kg/m³ należy przyjąć z załącznika nr 6 do Programu lub udokumentowanego badania składu nawozu naturalnego.

Aktualizacja Programu działań wprowadza zmiany w Załączniku nr 6 do Programu działań w postaci:

- uwzględnienia systemu otwartego;
- aktualizacji średnich rocznych wielkości produkcji nawozów naturalnych i koncentracji zawartego w nich azotu;
- uzupełnienia wartości dla gatunków zwierząt wcześniej nieujętych w tym załączniku (muły, osły, bawoły, lamy i alpaki).

Rolnicy są zobowiązani do opracowania planu nawożenia azotem albo obliczania maksymalnych dawek azotu, o których mowa w Programie działań. Obowiązek ten nie dotyczy nawożenia upraw pod osłonami (szklarnie, inspekty, namioty foliowe) oraz upraw kontenerowych, wykorzystujących technologię zamkniętego obiegu nawozów i wody.

Plan nawożenia azotem opracowuje się zgodnie ze zbiorem zaleceń dobrej praktyki rolniczej, na podstawie składu chemicznego nawozów oraz potrzeb pokarmowych roślin i zasobności gleb, uwzględniających stosowane odpady, ścieki i nawozy.

Podmioty, które nie są zobligowane do opracowania planu nawożenia azotem, mogą opracować plan nawożenia azotem z uwzględnieniem sposobu obliczania dawki nawozów azotowych mineralnych przy zastosowaniu programu nawozowego obejmującego wymagania dla uproszczonego bilansu azotu określonego w Załączniku nr 8 do Programu działań.

Aktualizacja Programu działań wprowadza następujące zmiany w załączniku nr 8:

- zaktualizowanie wartości pobrania jednostkowego azotu w przypadku niektórych upraw – kukurydzy zielonej masy, słonecznika nasion, konopi włóknistych, lnu oleistego i włóknistego, kapusty włoskiej, szparagów;
- usunięcie roślin bobowatych z wyznaczenia dawki nawozów azotowych mineralnych (w tym również: koniczyny zielonej masy, lucerny zielonej masy, seradeli zielonej masy, innych bobowatych zielonej masy);
- dodanie równoważników nawozowych azotu dla komunalnych osadów ściekowych i ścieków wykorzystywanych rolniczo;
- uszczegółowienie tabeli 12 zawierającej zasoby azotu mineralnego wiosną w glebie;
- uproszczenie tabeli 11 i zmiana ilości azotu działającego pozostającego w glebie po uprawie roślin bobowatych.

Rolnik, który nie musi opracowywać planu nawożenia azotem, stosuje nawozy w takich dawkach, aby nie przekraczać maksymalnych ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł (tabela 14 z Załącznika nr 9 do Programu działań). Dotyczy to upraw w plonie głównym, plonów uzyskiwanych w warunkach uregulowanego odczynu gleby, zbilansowanego nawożenia azotem, fosforem i potasem (NPK) i stosowania zintegrowanej ochrony roślin. Planując stosowanie nawozów należy pomniejszyć dawki z tabeli 14 Programu działań o ilość azotu działającego w tych nawozach.

Plany nawożenia azotem oraz obliczenia maksymalnych dawek azotu, opracowane przed dniem wejścia w życie nowego Programu, zachowują ważność do dnia 31 grudnia 2023 r.

Obowiązki wynikające z Programu działań w zależności od wielkości gospodarstwa rolnego

Gospodarstwo	Obowiązki wynikające z Programu działań	Odległości od zbiorników wodnych	Terminy nawożenia
Małe (do 10 ha UR lub do 10 DJP w gospodarstwie)		✓	✓
Średnie (powyżej 10 ha UR lub powyżej 10 DJP w gospodarstwie)		✓	✓
Duże (powyżej 100 ha UR lub powyżej 50 ha upraw intensywnych lub powyżej 60 DJP w gospodarstwie)		✓	✓
Bardzo duże (prowadzą chów lub hodowlę: powyżej 40 000 stanowisk dla drobiu lub powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior)		✓	✓

Zasady składowania nawozów naturalnych	Maksymalne dawki nawożenia azotem	Plan nawożenia azotem	Przechowywanie dokumentacji ¹
✓			✓
✓	✓	✓ ²	✓
✓		✓	✓
✓		✓ ³	✓

- 1 Obowiązek przechowywania dokumentacji dotyczy: umów zbycia nawozów, dokumentów dotyczących upraw zakładanych jesienią, lokalizacji przydomkowych, oraz planów nawożenia azotem lub obliczeń maksymalnych dawek azotu (jeżeli jest obowiązek ich wykonania).
- 2 Opracowanie planu nawożenia dla średnich gospodarstw jest dobrowolne.
- 3 Bardzo duże gospodarstwa powinny zatwierdzić plan nawożenia azotem w okręgowej stacji chemiczno-rolniczej i przesać jego kopię do wójta, burmistrza lub prezydenta oraz do właściwego inspektoratu ochrony środowiska.

Ministerstwo Infrastruktury
ul. Chałubińskiego 4/6
00-928 Warszawa

Dowiedz się więcej:
<https://www.gov.pl/web/infrastruktura/ochrona-wod-przed-azotanami>